

OB DESETI OBLETNICI KONVENCIJE CITES V SLOVENIJI ON THE 10TH ANNIVERSARY OF CITES IN SLOVENIA

Andrej Arih

23. aprila 2010 je minilo deset let, odkar je Republika Slovenija kot 150. država podpisnica pričela izvajati Konvencijo o mednarodni trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami, bolj znano kot konvencija CITES ali Washingtonska konvencija. Slednja spada med najbolj poznane svetovne sporazume na področju varstva prosto živečih vrst rastlin in živali, v obdobju 35 let od začetka njenega delovanja pa h konvenciji CITES ni pristopila le še desetina držav. Na sezname konvencije je danes vključeno preko 33.000 živalskih in rastlinskih vrst, ki so ogrožene zaradi mednarodne trgovine. Namenjena ji je tudi velika pozornost javnosti, saj se konvencija CITES ukvarja z izredno občutljivimi vsebinami, kot so izkoriščanje narave za zaslužek, prekupčevanje z nezakonitim blagom ter pobijanje ali lov živali in njihova uporaba za namene, ki so za marsikaterega posameznika nesprijemljivi.

V Republiki Sloveniji se je izvajanje konvencije pričelo na Agenciji Republike Slovenije za okolje, ki je bila kot pristojni upravni organ zadolžena za vzpostavitev celovitega sistema njenega izvajanja. Pri tem se je agencija v desetletnem obdobju soočila s številnimi izzivi, saj so bili na samem začetku vsebina in cilji konvencije CITES ter z njimi povezana odgovornost države kot pogodbenice bolj ali manj tuji tako državnim organom in ustanovam kot tudi širši javnosti. Danes lahko njeno izvajanje v Sloveniji ocenimo kot zelo uspešno in priznano tudi v očeh mednarodne skupnosti, kot taka pa lahko konvencija CITES predstavlja vzor odgovornega, pravičnega, celovitega in učinkovitega izvajanja za podobne mednarodne sporazume.

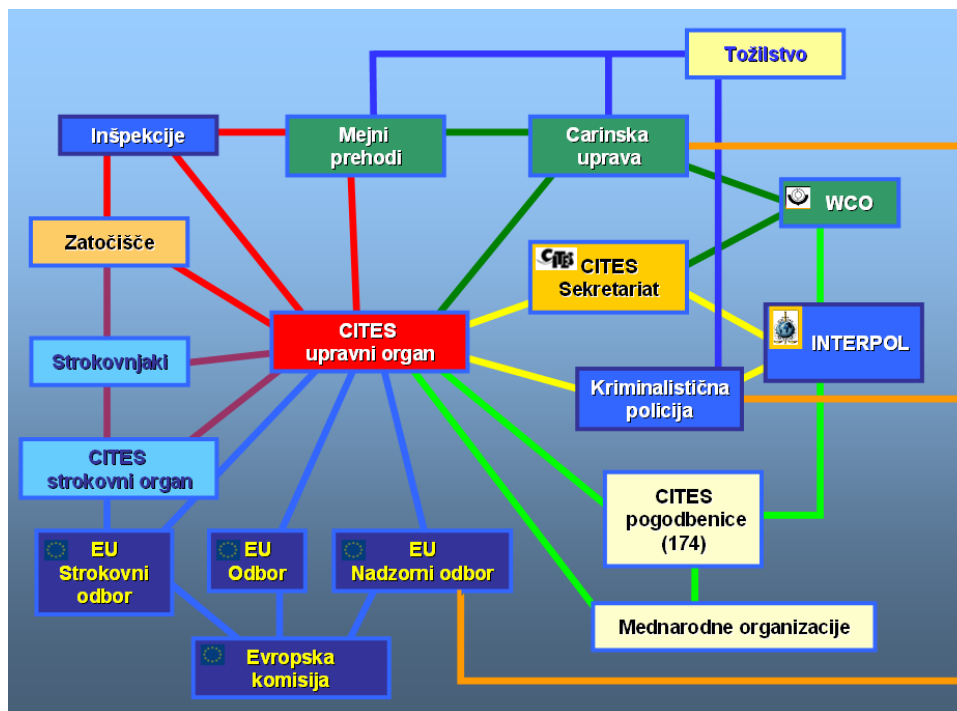
Konvencija CITES v Sloveniji

Konvencija CITES je v Republiki Sloveniji začela veljati 23. aprila 2000, z izdajo dovoljenj, primerljivih z dokumenti CITES, pa je država kot nepogodbenica pričela že leta 1992. Dovoljenja za lovne vrste je takrat izdajalo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, za preostale prosto živeče vrste pa Ministrstvo za kulturo ter kasneje Ministrstvo za okolje in prostor. Po uveljavitvi konvencije CITES je odgovornost za njeno izvajanje v celoti prevzela Agencija Republike Slovenije za okolje, pri čemer se je že na samem začetku soočila s problemi pomanjkanja usposobljenih uslužbencev za izvajanje upravnih, strokovnih ali nadzornih nalog, neustrezne zakonodaje, nedorečene pristojnosti drugih sektorjev (carina, policija, inšpekcije), pa tudi nepoznavanja problematike v očeh strokovne in širše javnosti.

Na takratni Upravi Republike Slovenije za varstvo narave, danes Agenciji Republike Slovenije za okolje, je že nekaj mesecev po uveljavitvi konvencije CITES pričela z delom skupina za CITES, ki je sprva izvajala naloge tako upravnega kot strokovnega organa konvencije. Naloge slednjega so bile leta 2002 prenesene na Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, ustanovljenega z Zakonom o ohranjanju narave. Agencija Republike Slovenije za okolje je od samega začetka delovala kot pristojni upravni organ konvencije CITES ter poleg upravnih nalog usklajevala delo z nadzornimi organi, pripravljala predloge predpisov, usposabljala pristojne organe, spremljala stanje na področju trgovine s prosto živečimi vrstami, poročala Sekretariatu konvencije in Evropski komisiji ter informirala in ozaveščala javnost. Poleg navedenih nalog je skrbela za stike s Sekretariatom konvencije, Evropsko komisijo, drugimi državami pogodbenicami in mednarodnimi organizacijami ter zagotavljala udeležbo države in uveljavljanje njenih interesov v organih konvencije CITES in Evropske komisije. Po letu

2005 je koordinacijsko vlogo in izvajanje nalog na področju mednarodnega sodelovanja prevzelo Ministrstvo za okolje in prostor, ki danes tako kot agencija deluje kot pristojni upravni organ konvencije CITES.

Po desetih letih je sistem izvajanja konvencije CITES v Sloveniji v celoti vzpostavljen in vključuje delo številnih služb (**Slika 1**), ki z medsebojnim sodelovanjem in izmenjavo informacij ter odgovornim in strokovnim pristopom pri reševanju problemov prispevajo k uspešnosti izvajanja tega mednarodnega sporazuma. V prispevku so predstavljena ključna področja in z njimi povezane aktivnosti Agencije Republike Slovenije za okolje, ki omogočajo in zagotavljajo nemoteno izvajanje sporazuma tudi v prihodnosti.

Slika 1. Organizacijska struktura izvajanja konvencije CITES v Sloveniji
Figure 1. The organisational structure of CITES implementation in Slovenia

1. Zakonodajni okvir

Celovito in usklajeno izvajanje konvencije CITES je izredno zahtevno in kompleksno, saj mednarodno trgovino z ogroženimi vrstami poleg naravovarstvenih urejajo tudi predpisi drugih resorjev, kot na primer carinski, kazenski, inšpekcijski, veterinarski in fitosanitarni. V Sloveniji je izvajanje konvencije CITES sprva temeljilo neposredno na uporabi zakona o njeni ratifikaciji ter v skladu s 25. členom Zakona o ohranjanju narave, leta 2003 pa se je njena pravna ureditev s sprejemom Uredbe o ravnanjih in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami prilagodila predpisom Evropske skupnosti. Slednji od 1. maja 2004 veljajo neposredno tudi v naši državi, tako da se danes konvencija CITES v Republiki Sloveniji izvaja neposredno z Uredbo Sveta (ES) 338/97 ter na njeni podlagi sprejetimi uredbami Evropske komisije. Celovito izvajanje Uredbe Sveta (ES) 338/97 je med drugim zagotovljeno tudi z domačimi predpisi, predvsem Uredbo o ravnanju in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami. Posamezne vsebine so dodatno urejene tudi v predpisih, ki urejajo odvzem živali in rastlin iz narave, označevanje in gojitev živali, oskrbo zaseženih in odvzetih osebkov, bivalne pogoje za zadrževanje živali in vodenje evidence o trgovini z njimi (**Preglednica 1**). Pri pripravi in sprejemu večine izvedbenih predpisov ter usklajevanju predlaganih rešitev z drugimi resorji je Agencija Republike Slovenije za okolje tudi aktivno sodelovala.

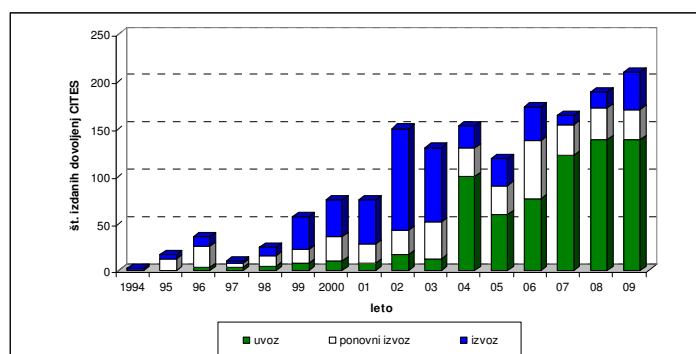
Preglednica 1. Veljavni predpisi na področju ohranjanja narave, s katerimi se izvaja konvencija CITES v Sloveniji
Table 1. Applicable regulations in the area of nature conservation by which CITES is applied in Slovenia.

Naziv predpisa	Leto sprejema
Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04-ZON-UPB2, 61/06-ZDru-1, 32/08-odlUS)	1999
Zakon o ratifikaciji Konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami, spremembe Konvencije ter dodatkov I, II, III in IV h Konvenciji (Uradni list RS MP, št. 31/99)	1999
Odredba o bivalnih razmerah in oskrbi živali prosto živečih vrst v ujetništvu (Uradni list RS, št. 90/01)	2001
Uredba o zatočišču za živali prosto živečih vrst (Uradni list RS, št. 98/02)	2002
Pravilnik o izvedbi presoje tveganja za naravo in o pridobitvi pooblastila (Uradni list RS, št. 43/02)	2002
Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02)	2002
Uredba o živalskem vrtu in živalskemu vrtu podobnem prostoru (Uradni list RS, št. 37/03)	2003
Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 96/08, 36/09)	2004
Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, 110/04, 115/07, 36/09)	2004
Pravilnik o označevanju živali prosto živečih vrst v ujetništvu (Uradni list RS, št. 58/04)	2004
Uredba Sveta št. 338/97/ES z dne 9. decembra 1996 o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi (UL L061 z dne 03.03.1997)	2004
Uredba Komisije (ES) št. 865/06 z dne 4. maja 2006 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 338/97 o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi (UL L166 z dne 19.06.2006)	2006
Pravilnik o prosto živečih živalskih vrstah, za katere ni treba pridobiti dovoljenja za gojitev (Uradni list RS, št. 62/07)	2007
Uredba Komisije (ES) št. 100/08 z dne 4. februarja 2008 o spremembi Uredbe (ES) št. 865/2006 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 338/97 glede zbirke vzorcev in nekaterih uradnih postopkov v zvezi s trgovino s prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (UL L031 z dne 05.02.2008)	2008
Uredba o ravnanju in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami (Uradni list RS, št. 39/08)	2008
Uredba Komisije (ES) št. 359/09 z dne 30. aprila 2009 o začasni ustavitvi vnosa osebkov nekaterih prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst v Skupnost (UL L110 z dne 01.05.2009)	2009
Uredba Komisije (ES) št. 407/09 z dne 14. maja 2009 o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 338/97 o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi (UL L123 z dne 19.05.2009)	2009
Pravilnik o vodenju evidence o trgovini z živalmi prosto živečih vrst (Uradni list RS, št. 5/10)	2010

2. Izdaja CITES dovoljenj in potrdil

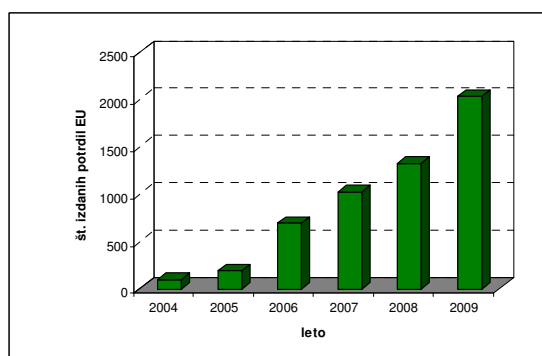
Od leta 1992, ko je Republika Slovenija v skladu z 10. členom konvencije CITES pričela z izdajo dovoljenj in potrdil, primerljivih z dokumenti CITES, je njihovo število postopoma naraščalo, tako da danes Agencija Republike Slovenije za okolje kot pristojni upravni organ izda letno približno 200 dovoljenj ali potrdil CITES za izvoz, uvoz ali ponovni izvoz živali ali rastlin zavarovanih vrst (**Slika 2**). Iz leta v leto narašča tudi izdaja potrdil, ki so veljavna le na območju Evropske skupnosti in s katerimi se odobrijo izjeme od prepovedi komercialnih ravnanj (kupovanje, ponujanje v odkup, javno prikazovanje v komercialne namene itd) za živali ali rastline vrst iz priloge A Uredbe Sveta (ES) 338/97. Število izdanih dokumentov tako v letu 2009 že presega 2000 (**Slika 3**). Do polnopravnega članstva naše države v Evropski uniji sta izvoz in ponovni izvoz presejala uvoz, po letu 2004 pa je število dovoljenj za izvoz upadlo, predvsem na račun povečanega obsega trgovine znotraj skupnega

trga EU. Potrdila, s katerimi se odobrijo izjeme od prepovedi trgovanja znotraj Evropske unije, se izdajajo predvsem za v ujetništvu gojene kopenske želve (*Testudo hermanni*, *Testudo graeca*, *Malacochersus tornieri*), ki jih slovenski gojitelji v velikih količinah vzgajajo na registriranih farmah (Slika 4).

Slika 2. Izdana dovoljenja in potrdila za izvoz, uvoz in ponovni izvoz s konvencijo CITES zavarovanih vrst živali in rastlin (Vir: ARSO, 2010)

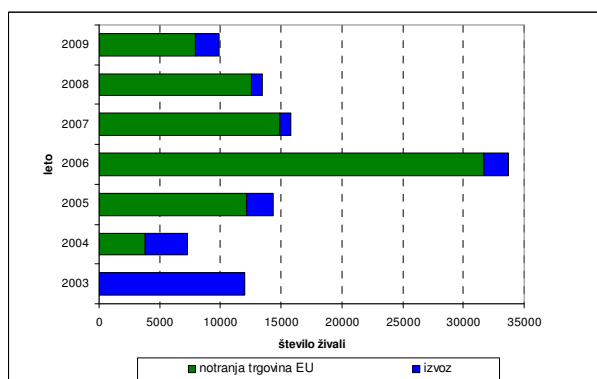
Figure 2. Permits and certificates for the export, import and re-export of CITES protected animal and plant species (Source: Environmental Agency of the Republic of Slovenia, 2010)

Slika 3. Izdana potrdila za prodajo osebkov iz Priloge A Uredbe Sveta (ES) 338/97 znotraj EU (Vir: ARSO, 2010)

Figure 3. Certificates issued for the sale of species listed in Annex A of Council Regulation (EC) 338/97 within the EU (Source: Environmental Agency of the Republic of Slovenia, 2010)

Carinskega nadzora na notranjih mejah med državami članicami Evropske skupnosti po vzpostavitvi enotnega evropskega trga ni več, zato se v splošnem z blagom, vključno z živalskimi in rastlinskimi vrstami, lahko prosto trguje. Zaradi navedenega je Slovenija po 01. maju 2004 izgubila tudi velik del nadzora pri vnosu tujerodnih vrst živali in rastlin na njeno ozemlje. Pred letom 2004 so uvozniki pogosteje uvažali žive živali nezavarovanih vrst (papige, kuščarje, tropske ribe), v primeru zavarovanih pa se trguje predvsem z vrstami iz dodatka II konvencije CITES. Uvoz živih živali se najpogosteje nanaša na hišne ljubljence, potujoče razstave in živalski vrt, v komercialnih uvozih in izvozih živih živali pa po letu 2004 prevladujejo v ujetništvu gojene kopenske želve. Žive živali, odvzete iz narave za komercialne namene, zanemarljivo prispevajo k izvozu. Za namen znanstvenoraziskovalnega dela se izvažajo vzorci DNA, zob in tkiv velikih zveri (ris, volk, medved), delfina, kita in morske želve karete. Podatki o trgovanju z rastlinami v Sloveniji so zelo skopi, cvetličarne in trgovski centri pa se z orhidejami in kaktejami najverjetneje oskrbujejo z nabavo umetno razmnoženih rastlin iz drugih držav članic Evropske skupnosti, predvsem Nizozemske.

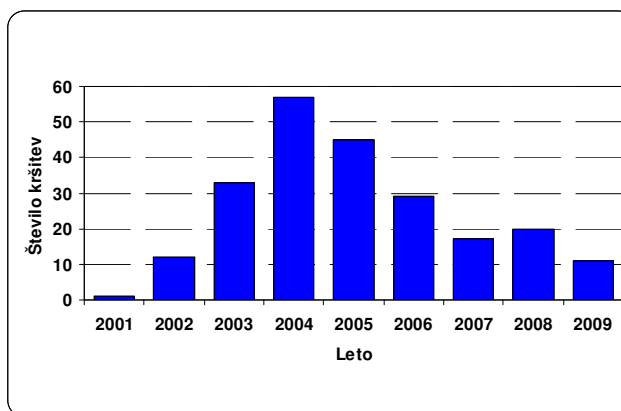
Slika 4. Število kopenskih želv (Testudinidae), za katere je upravni organ dovolil njihov izvoz ali prodajo znotraj EU (Vir: ARSO, 2010)

Figure 4. Number of tortoises (Testudinidae) that the Management Authority has permitted to be exported or sold in the EU (Source: Environmental Agency of the Republic of Slovenia, 2010)

3. Kršitve konvencije CITES

Nadzor nad spoštovanjem predpisanih pravil pri mednarodnem trgovanju z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami ter trgovanju z njimi znotraj območja Evropske skupnosti izvajajo carinski organi, policija in pristojne inšpekcijske službe. Pri nadaljnji obravnavi kršitve in njenem kaznovanju se praviloma uporabljajo carinski predpisi, pa tudi kazenska zakonodaja v primeru živali in rastlin strogo zavarovanih vrst ali tihotapljenja ter drugih elementov organiziranega kriminala. Od uveljavitve konvencije CITES v Sloveniji leta 2000 je število odkritih kršitev postopoma naraščalo in vrh doseglo leta 2004 (Slika 5), v zadnjih nekaj letih pa nadzorni organi odkrijejo približno 20 primerov kršitev s konvencijo predpisanih pravil mednarodnega trgovanja. Ugotovljene kršitve so zagotovo plod rednega in sistematičnega usposabljanja vseh navedenih nadzornih organov s strani Agencije Republike Slovenije za okolje ter uspešnega medsebojnega obveščanja in sodelovanja. Navkljub učinkovitemu nadzoru pa število kršitev postopoma upada, kar gre pripisati številnim projektom agencije in carine, s katerimi informirajo javnost o konvenciji CITES.

V postopkih obravnave posameznih kršitev aktivno sodeluje tudi Agencija Republike Slovenije za okolje, saj nadzornim organom nudi strokovno pomoč pri določanju vrstne pripadnosti in varstvenega statusa zaseženih osebkov ter v primeru zasega živih živali zagotavlja njihovo nastanitev in začasno oskrbo v zatočišču za živali prosto živečih vrst. Po zaključenem postopku kršitve in pravnomočnem odvzemu osebkov odloča agencija tudi o njihovi trajni oddaji v skladu z Uredbo o ravnanju in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami.

Slika 5. Število odkritih kršitev, ki so jih v obdobju 2001-2009 odkrili carinski organi in policija pri izvajanju nadzora nad spoštovanjem konvencije CITES (Vir: ARSO, CURS, UKP, 2010)

Figure 5. Number of breaches found in the period 2001-2009 by customs authorities and police in exercising control over compliance with CITES (Source: Environmental Agency of the Republic of Slovenia, Customs Administration of the Republic of Slovenia, Criminal Police Directorate, 2010)

Republika Slovenija je ena izmed redkih držav, ki je sodelovanje med upravnimi in carinskimi organi ter policijo uredila tudi na formalni ravni. V letu 2002 je bila namreč na podlagi sklepa ministrov za okolje in prostor, notranje zadeve in finance ustanovljena posebna medsektorska skupina za preprečevanje nedovoljene trgovine z ogroženimi vrstami. Skupino sestavljajo stalni člani iz Uprave kriminalistične policije, Generalnega carinskega urada in Agencije Republike Slovenije za okolje. Naloga skupine je skupno in usklajeno delovanje pri preprečevanju in nadzoru nezakonite trgovine z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami. Zadolžena je za zbiranje podatkov in izmenjavo informacij o nezakonitih dejanjih, povezanih s trgovanjem z ogroženimi vrstami, pripravo sistemskih rešitev in skupnih akcij za odkrivanje nezakonitih dejanj ter nudenje medsebojne strokovne pomoči.

Slika 6. V kršitve konvencije CITES so najpogosteje vključene mrtve živali ali rastline, njihovi deli ali izdelki iz njih, med živimi osebki pa predvsem kopenske želve in orhideje (Vir: ARSO, CURS, UKP, 2010)

Figure 6. Violations of CITES usually involve dead animals and plants, their parts or derivatives and particularly tortoises and orchids among live specimens (Source: Environmental Agency of the Republic of Slovenia, Customs Administration of the Republic of Slovenia, Criminal Police Directorate, 2010)

Carinski organi so prve primere poskusov nedovoljenega vnosa osebkov vrst iz dodatkov konvencije CITES obravnavali leta 2002, policija pa v letu 2001. Večina kršitev je posledica nepoznavanja posameznikov o predpisanih omejitvah mednarodnega trgovanja s konvencijo CITES zavarovanih vrst živali in rastlin, elementi organiziranega kriminala pa so prisotni predvsem pri tihotapljenju morskih datljev (*Lithophaga lithophaga*) preko kopenskih mejnih prehodov na Primorskem.

Slika 7. Tihotapljenje morskih datljev (*Lithophaga lithophaga*) je primer organiziranega kriminala, s katerim se soočajo slovenski nadzorni organi pri izvajanju konvencije CITES (Vir: ARSO, CURS, 2010)

Figure 7. Smuggling of Date Mussels (*Lithophaga lithophaga*) is an example of organised crime with which the Slovenian enforcement authorities are confronted in CITES implementation (Source: Environmental Agency of the Republic of Slovenia, Customs Administration of the Republic of Slovenia, 2010)

V kršitve, ki jih odkrijejo cariniki, so vključeni predvsem mrtvi osebki ter njihovi deli ali izdelki iz njih, kot so na primer ogrodja kamenih koral, lupine morskih školjk in polžev, najdenih v osebni prtljagi potnikov (**Preglednica 2**). Carina je odvzela tudi večje število izdelkov tradicionalne azijske medicine, ki vsebuje dele zavarovanih živali in rastlin. Predmet kršitev so bili kaviar jesetrovk, lovske trofeje in deli živali (kiti, medved, volk, afriški slon, krokodil, povodni konj, kanja). Med živimi rastlinami so bile odvzete kakteje in orhideje, pri živih živalih pa predvsem kopenske in sladkovodne želve.

Preglednica 2. S konvencijo CITES zavarovane vrste rastlin in živali, ki so jih v obdobju 2001-2009 zasegli in odvzeli slovenski nadzorni organi (Vir: ARSO, CURS, UKP, 2010)

Table 2. CITES listed plant and animal species that were seized and confiscated by the competent Slovenian authorities (Source: Environmental Agency of the Republic of Slovenia, Customs Administration of the Republic of Slovenia, Criminal Police Directorate, 2010)

Skupina / Vrsta	Oblika osebka / Enota	Leto									SKUPAJ
		01	02	03	04	05	06	07	08	09	
<i>Crocodylus siamensis</i>	BOD / osebek							1			1
<i>Carcharodon carcharias</i> , Cetacea spp.	BON / osebek				4	1			1		6
<i>Lepidochelys</i> spp., <i>Stigmochelys pardalis</i>	CAP / osebek			5	1						6
<i>Loxodonta africana</i>	CAR / osebek				1				6		7
<i>Huso huso</i>	CAV / kg		6			0,7			1,5		8,2
<i>Acipenser gueldenstaedtii</i>	CAV / osebek						2				2
<i>Scleractinia</i> spp., <i>Tubipora musica</i> , <i>Heliopora coerulea</i>	COR / osebek		63	492	721	463	38	66	45		1888
<i>Malaxis acuminata</i> , <i>Malaxis muscifera</i> , <i>Aquilaria malaccensis</i>	DER / l									110	110
Elephantidae spp.	DER / osebek						4				4
<i>Alligator mississippiensis</i> , <i>Testudo graeca</i> , <i>Xenochrophis piscator</i> , <i>Echinopsis</i> spp., <i>Panax quinquefolius</i>	DER / osebek					25	11	8	8	7	57
<i>Lithophaga lithophaga</i>	LIV / kg			171	56	129	60	112	140	59	727
<i>Testudo hermanni</i> , <i>Testudo graeca</i> , <i>Trachemys scripta</i> , <i>Cattleya</i> spp., <i>Cymbidium</i> x, <i>Vanda</i> spp.	LIV / osebek		15		9	7	28	10	4	12	85
<i>Caiman crocodilus</i> , <i>Crocodylia</i> spp., <i>Crocodylus niloticus</i> , <i>Python reticulatus</i>	LPS / osebek				2	2			9		13
<i>Manis pentadactyla</i> , <i>Moschus</i> spp., <i>Panthera pardus</i> , <i>Saiga tatarica</i> , Ursidae spp., <i>Saussurea costus</i> , <i>Hoodia gordonii</i> , <i>Rauvolfia serpentina</i>	MED / osebek				3560	350			11	44	3965
<i>Arapaima gigas</i>	SCA / osebek				1						1
<i>Strombus gigas</i> , <i>Hippopus hippopus</i> , <i>Hippopus porcellanus</i> , Tridacnidae spp.	SHE / osebek		12	28	49	44	28	3			164
<i>Acinonyx jubatus</i> , <i>Bassaricyon alleni</i> , <i>Eira barbara</i> , <i>Leopardus pardalis</i> , <i>Panthera onca</i> , <i>Panthera pardus</i> , <i>Pteronura brasiliensis</i> , <i>Puma concolor</i> , <i>Crocodylus niloticus</i> , <i>Eunectes murinus</i> , <i>Python sebae</i>	SKI / osebek	2			15		3		1		21
<i>Crocodylus siamensis</i>	SKU / osebek							2			2
<i>Polaskia</i> spp., <i>Trichocereus</i> spp.	STE / osebek				22						22
<i>Canis lupus</i> , <i>Ursus arctos</i> , <i>Buteo buteo</i>	TRO / osebek			1	1	1		1			4
<i>Hippopotamus amphibius</i>	TUS / osebek				7						7

Legenda:

BOD – telo, skoraj cele mrtve živali; BON – kosti, skupaj s čeljustmi; CAP – oklep; CAR – rezbarija; COR – surova korala; DER – drugi izdelki; CAV – kaviar; LIV – živ osebek; MED – zdravilo; SCA – luska; SHE – lupina; SKU – lobanja; STE – steblo; TRO – trofeja; TUS – okel.

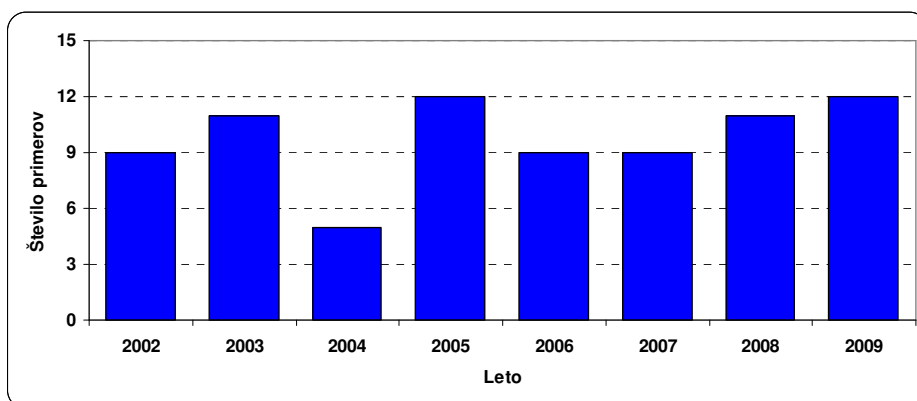
Legend:

BOD – body, substantially whole dead animals; BON – bones, including jaws; CAP – carapace; CAR – carving; COR – raw coral; DER – other products; CAV – caviar; LIV – live specimen; MED – medicinal product; SCA – scale; SHE – shell; SKU – skull; STE – stem; TRO – trophy; TUS – tusk.

Pri izvajanju nadzora nad spoštovanjem konvencije CITES cariniki vsako leto odkrijejo tudi številne primere poskusov nezakonitega uvoza mrtvih ptic iz vzhodno in južno evropskih držav za prehrabne namene (**Slika 6**). Zaradi kršenja Bernske konvencije in domače zakonodaje so bili nekateri primeri obravnavani na sodiščih, zoper kršitelje pa izrečene tudi denarne in pogojne zaporne kazni. V obravnavanih kršitvah je bilo skupaj odvzeto preko 15.000 mrtvih živali (**Preglednica 3**).

Slika 8. Do danes so cariniki na slovenskih kopenskih mejnih prehodih odkrili primere poskusov tihotapljenja preko 15.000 mrtvih ptic, zavarovanih z Bernsko konvencijo (Vir: ARSO, CURS, 2010)
 Figure 8. At Slovenian inland border crossing points, customs officers have discovered cases of attempts to smuggle more than 15,000 dead birds protected by the Bern Convention (Source: Environmental Agency of the Republic of Slovenia, Customs Administration of the Republic of Slovenia, 2010)

Slika 9. Število primerov poskusa tihotapljenja mrtvih ptic, ki so jih v obdobju 2002-2009 odkrili carinski organi pri izvajanju nadzora nad spoštovanjem konvencije CITES (Vir: ARSO, CURS, 2010)
 Figure 9. Number of cases of attempts to smuggle dead birds discovered in the period 2002-2009 by customs officers in exercising control over compliance with CITES (Source: Environmental Agency of the Republic of Slovenia, Customs Administration of the Republic of Slovenia, 2010)

Za namen carinskega preverjanja pošiljk živih živali je Agencija Republike Slovenije za okolje carinske izpostave oskrbela z mikročipnimi čitalci, z nabavo dveh zamrzovalnih skrinj in njuno namestitvijo na Izpostavi Obrežje in Izpostavi Dragonja pa v primeru zasegov pošiljk mrtvih živali ali njihovih delov zagotovila zavarovanje dokazov za nadaljnjo kazensko obravnavo odkritih kršitev.

Preglednica 3. Vrste ptic in število mrtvih živali, ki so jih v obdobju 2002-2009 odkrili slovenski carinski organi (Vir: ARSO, CURS, 2010)

Table 3. Bird species and number of dead animals discovered in the period 2002-2009 by Slovenian customs officers (Source: Environmental Agency of the Republic of Slovenia, Customs Administration of the Republic of Slovenia, 2010)

Znanstveno ime vrste	Dodatek Bern	Število osebkov / Leto									SKUPAJ
		02	03	04	05	06	07	08	09		
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i> , <i>Anthus cervinus</i> , <i>Anthus pratensis</i> , <i>Anthus spinoletta</i> , <i>Anthus trivialis</i> , <i>Bombycilla garrulus</i> , <i>Carduelis cannabina</i> , <i>Carduelis carduelis</i> , <i>Carduelis chloris</i> , <i>Coccothraustes coccothraustes</i> , <i>Crex crex</i> , <i>Dendrocopos major</i> , <i>Emberiza citrinella</i> , <i>Emberiza schoeniclus</i> , <i>Ficedula hypoleuca</i> , <i>Hippolais icterina</i> , <i>Lanius collurio</i> , <i>Lanius excubitor</i> , <i>Melanocorypha calandra</i> , <i>Merops apiaster</i> , <i>Motacilla alba</i> , <i>Motacilla flava</i> , <i>Oenanthe oenanthe</i> , <i>Oriolus oriolus</i> , <i>Parus caeruleus</i> , <i>Parus major</i> , <i>Phylloscopus collybita</i> , <i>Picus canus</i> , <i>Sitta europaea</i> , <i>Sylvia communis</i>	2	3674	768	150	2	0	0	16	0	4610	
<i>Alauda arvensis</i> , <i>Alectoris chukar</i> , <i>Alectoris graeca</i> , <i>Anas crecca</i> , <i>Anas penelope</i> , <i>Anas platyrhynchos</i> , <i>Anas querquedula</i> , <i>Anser anser</i> , <i>Bucephala clangula</i> , <i>Coturnix coturnix</i> , <i>Fringilla coelebs</i> , <i>Fringilla montifringilla</i> , <i>Fulica atra</i> , <i>Galerida cristata</i> , <i>Gallinago gallinago</i> , <i>Lymnocyptes minimus</i> , <i>Miliaria calandra</i> , <i>Passer montanus</i> , <i>Perdix perdix</i> , <i>Phasianus colchicus</i> , <i>Pyrrhula pyrrhula</i> , <i>Scolopax rusticola</i> , <i>Streptopelia decaocto</i> , <i>Streptopelia turtur</i> , <i>Turdus iliacus</i> , <i>Turdus merula</i> , <i>Turdus philomelos</i> , <i>Turdus pilaris</i> , <i>Turdus viscivorus</i> , <i>Vanellus vanellus</i>	3	2622	790	254	3807	180	234	993	318	9198	
<i>Colinus virginianus</i> , <i>Columba livia domestica</i> , <i>Columba palumbus</i> , <i>Passer domesticus</i> , <i>Sturnus vulgaris</i>	-	10	25	206	0	0	0	20	12	273	
neznano	-	180	338	157	212	61			15	963	
SKUPAJ		6486	1921	767	4021	241	234	1029	345	15044	

Legenda:

Dodatek Bern – dodatek Konvencije o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njihovih naravnih življenjskih prostorov (Uradni list RS-MP, št. 17/99).

Legend:

Dodatek Bern – Appendix of the Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (Official Gazette of the RS-MP, No. 17/99)

4. Usposabljanje

Ena ključnih nalog Agencije Republike Slovenije za okolje, ki zagotavlja učinkovito izvajanje konvencije CITES, je tudi sistematično usposabljanje vseh pristojnih državnih organov. Neposredno po uveljavitvi konvencije so se uslužbenci agencije zaradi pomanjkljivega poznavanja tovrstne problematike najprej usposabljali na več izobraževanjih v tujini, pridobljeno znanje pa prenesli drugim, predvsem nadzornim organom. Pridobljene izkušnje na področju izvajanja konvencije pa je Agencija Republike Slovenije za okolje predstavila tudi na usposabljanjih pristojnih organov v drugih državah, predvsem srednje in jugovzhodne Evrope.

Slika 10. Agencija Republike Slovenije za okolje organizira redna usposabljanja uslužbencev organov in služb, ki so kakorkoli vključeni v izvajanje konvencije CITES v Sloveniji (Vir: ARSO, 2010).

Figure 10. The Environmental Agency of the Republic of Slovenia organises regular training of the personnel of authorities and services involved in any way in the CITES implementation in Slovenia (Source: Environmental Agency of the Republic of Slovenia, 2010)

Za vzpostavitev učinkovitega mejnega nadzora se je Agencija Republike Slovenije za okolje osredotočila na usposabljanje carinskih uslužbencev, tako da v sodelovanju s Carinsko upravo Republike Slovenije praviloma vsako leto organizira večdnevna izobraževanja. Po polnopravnem članstvu v Evropski skupnosti izvaja agencija usposabljanja tudi za pristojne inšpekcijske službe, zlasti naravovarstveno, v sodelovanju z Ministrstvom za notranje zadeve in Ministrstvom za pravosodje pa tudi izobraževanja za policijo ter okrožne državne tožilce (**Preglednica 4**).

Preglednica 4. Usposabljanja slovenskih nadzornih organov, ki jih je v obdobju 2000-2009 v sodelovanju z njimi organizirala Agencija Republike Slovenije za okolje (Vir: ARSO, 2010)
 Table 4. Training of Slovenian supervisory authorities organised in the period 2000-2009 by the Environmental Agency of the Republic of Slovenia (Source: Environmental Agency of the Republic of Slovenia, 2010)

Naziv	Kraj in čas	Organizator
Seminar za državne organe, pristojne za izvajanje konvencije CITES	Ljubljana, september 2000	ARSO, Sekretariat CITES
Informativni seminar za zunanje strokovnjake	Ljubljana, marec 2002	ARSO
Seminar o nadzoru mednarodne trgovine z ogroženimi vrstami za carinike	Ljubljana, april 2002	ARSO, CURS
Seminar o mednarodni trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami za kriminalistično policijo	Ljubljana, maj 2002	ARSO, UKP
Seminar o nadzoru mednarodne trgovine z ogroženimi vrstami za slovenske carinike	Ljubljana, junij 2003	ARSO, CURS
Seminar za kriminaliste	Petanjci, junij 2003	ARSO, UKP
Seminar o nadzoru mednarodne trgovine z ogroženimi vrstami v Evropski skupnosti	Ljubljana, september 2004	ARSO, CURS
Seminar o nezakoniti trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami	Gotenica, junij 2006	ARSO, UKP
Seminar o nadzoru trgovine z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami v Evropski skupnosti za carinike in inšpektorje za okolje in naravo,	Ljubljana, oktober 2006	ARSO, CURS, IRSOP
Seminar o nadzoru trgovine z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami v Evropski skupnosti za carinike in inšpektorje za okolje in naravo	Ljubljana, november 2008	ARSO, CURS, IRSOP
CITES seminar za državne tožilce	Ljubljana, marec 2009	ARSO,

Legenda:

ARSO – Agencija Republike Slovenije za okolje; CURS – Carinska uprava Republike Slovenije; UKP – Uprava kriminalistične policije; IRSOP – Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in prostor.

Legend:

ARSO – Environmental Agency of the Republic of Slovenia; CURS – Customs Administration of the Republic of Slovenia; UKP – Criminal Police Directorate; IRSOP – Inspectorate of the Republic of Slovenia for the Environment and Spatial Planning.

5. Mednarodno sodelovanje

Od uveljavitve konvencije CITES dalje se je Republika Slovenija aktivno vključila v delo organov in odborov konvencije ter se udeleževala rednih zasedanj Konference držav pogodbenic konvencije in sestankov Stalnega odbora, Odbora za živali in Odbora za rastline, pa tudi strokovnih srečanj držav Evropske regije konvencije CITES. Od podpisa pristopne pogodbe z Evropsko unijo marca 2003 so bili slovenski predstavniki kot opazovalci vabljeni tudi na vse sestanke odborov in delovnih skupin Evropske komisije, po polnopravnem članstvu pa na njih država tudi aktivno uveljavlja svoje interese in sodeluje pri oblikovanju skupnih evropskih stališč. Poleg delovanja v organih in strokovnih odborih konvencije CITES in Evropske komisije sodeluje Agencija Republike Slovenije za okolje tudi neposredno z drugimi državami pogodbenicami konvencije in številnimi mednarodnimi vladnimi in nevladnimi organizacijami na področjih varstva in trgovine z živalskimi in rastlinskimi vrstami. Med drugim zagotavlja aktivno udeležbo na številnih mednarodnih strokovnih delavnicah in seminarjih ter posreduje svoje dosedanje izkušnje pri izvajanju konvencije CITES. Na 13. zasedanju Konference pogodbenic konvencije CITES leta 2004 so države podprle predlog Slovenije in Italije za uvrstitev morskega datlja (*Lithophaga lithophaga*) na dodatek II konvencije, kar je zagotovo izjemen uspeh naše države na področju mednarodnega sodelovanja, vrsti pa zagotovljeno še dodatno varstvo z vzpostavljenim nadzorom nad mednarodno trgovino.

6. Zbiranje podatkov in poročanje

V zvezi s poročevalskimi obveznostmi do konvencije CITES pripravlja Agencija Republike Slovenije za okolje na podlagi sedmega odstavka 8. člena konvencije redna letna poročila o izdanih CITES dovoljenjih in potrdilih, ki jih mora do 31. oktobra posredovati na Sekretariat konvencije. Po 01. maju 2004 mora agencija to obveznost v skladu s četrtim odstavkom 15. člena Uredbe Sveta (ES) 338/97 izvajati tudi do Evropske komisije in ji letno poročilo posredovati do 15. junija. Poleg rednega letnega poročanja mora vsaka pogodbenica konvencije CITES vsako drugo leto pripraviti tudi zahtevnejše dvoletno poročilo, ki poleg podatkov o izdanih dovoljenjih in potrdilih vključuje še vse ostale dejavnosti države pri izvajanju konvencije CITES. V sodelovanju z drugimi organi pripravlja Agencija Republike Slovenije za okolje tudi nacionalna poročila za organe ali delovne skupine konvencije CITES, sodeluje pa tudi pri izpolnjevanju številnih tematskih vprašalnikov, izvedbi analiz ter pripravi poročil za Evropsko komisijo in različne mednarodne vladne in nevladne organizacije.

Zaradi obveznosti zbiranja in vzdrževanja številnih in raznolikih podatkov v zvezi s trgovanjem s prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami ter njihovim varstvom je Agencija Republike Slovenije za okolje v letu 2004 vzpostavila računalniški sistem, ki omogoča izdajo dokumentov, predpisanih z Uredbo Sveta (ES) 338/97, ter vodenje številnih predpisanih evidenc. Podatkovna zbirka »CITES« omogoča tudi hitro pripravo poročil predpisanih oblik in vsebin ter izvajanje številnih poizvedb in drugih statističnih obdelav podatkov. Poleg spremljanja dovoljene trgovine se v aplikaciji vodijo evidence registriranih raziskovalcev in raziskovalnih organizacij ter gojiteljev živali, odkritih kršitvah konvencije CITES in izdanih pooblastilnih za opravljanje presoje tveganja za naravo. V letu 2005 je bila vzpostavljena spletna podatkovna zbirka »ROZ - Register označenih živali«, ki omogoča vodenje evidence o označenih živalih zavarovanih vrst, pooblaščenih označevalcih in dobaviteljnih oznak. V register je trenutno vključeno že blizu 10.000 označenih živali, v njegovem okviru pa je vzpostavljeno tudi vodenje evidence odvzetih vzorcev za gensko molekularne raziskave in evidence o tistih živalih, katerih imetniki so o njihovi pridobitvi dolžni pisno obvestiti Agencijo Republike Slovenije za okolje. V javno dostopno spletno podatkovno zbirko »REZA - Register zavarovanih in ogroženih prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst« je vključen seznam vseh živalskih in rastlinskih vrst, ki so na podlagi veljavne zakonodaje na področju varstva prosto živečih vrst opredeljene kot ogrožene ali zavarovane. Poleg osnovnih sistematskih podatkov je za vsako posamezno vrsto prikazan njen varstveni status ter vse predpisane obveznosti, ki izhajajo iz ratificiranih mednarodnih sporazumov, skupne zakonodaje Evropske skupnosti ali domače zakonodaje. V register je trenutno vključeno preko 49.000 različnih živalskih in rastlinskih taksonov.

Navedene podatkovne zbirke so poleg ostalih evidenc vključene v informacijski sistem IS SIRENA (Slovenski registri na področju narave), ki ga je Agencija Republike Slovenije za okolje leta 2007 zasnovala za pravilno in učinkovito vodenje predpisanih evidenc ter izpolnjevanje poročevalskih obveznosti, s sistemom pa tudi zagotovila hitro posredovanje informacij javnega značaja. Po sprejemu Pravilnika o vodenju evidence o trgovini z živalskimi vrstami načrtuje Agencija Republike Slovenije za okolje v letu 2010 tudi izgradnjo spletne podatkovne zbirke ANTE, na podlagi katere bo trgovcem omogočeno enostavno izpolnjevanje s pravilnikom predpisanih obveznosti.

Slika 11. Vstopna stran do spletnih aplikacij v okviru informacijskega sistema IS SIRENA
Figure 11. Web Site Home Page under the information system IS SIRENA

7. Informiranje javnosti

Ena izmed pomembnih in zahtevnih nalog države pogodbenice konvencije CITES je ustrezno posredovanje informacij javnosti o problematiki ogroženosti živalskih in rastlinskih vrst ter trgovanja z njimi. Tako je Agencija Republike Slovenije za okolje že v letu 2001 pričela s pripravami na izvedbo obsežnega projekta informiranja javnosti ter v začetku leta 2002 izdala in v letih 2005 ter 2009 posodobila in ponatisnila serijo publikacij v obliki knjižnih kazal, zgibank v slovenskem in angleškem jeziku, obešank za potovalne torbe, plakatov in vodnika. Publikacije so bile razdeljene na vse carinske izpostave, številne osnovne in srednje šole ter knjigarne, knjižnice in potovalne agencije. V slovenskem in angleškem jeziku sta bili pripravljene tudi poročili o izvajanju konvencije CITES v obdobju 2000-2004 ter o tihotapljenju mrtvih ptic v obdobju 2002-2006, leta 2009 pa so bile izdane tematske zgibanke za štiri vrste zavarovanih in ogroženih vrst živali, ki se najpogosteje prodajajo v slovenskih trgovinah z malimi živalmi. Zgibanka o morskem datlju (*Lithophaga lithophaga*) v slovenskem jeziku ter italijanskem prevodu opozarja javnost o uničujočih posledicah za naravo, ki jih povzroča nezakonito jemanje teh za kulinariko cenjenih školjk iz narave. V informativno zgoščenko CITES so vključene vse publikacije o konvenciji, izdane s strani Agencije Republike Slovenije za okolje, predpisi za njeno izvajanje v državi ter vsa letna in dvoletna poročila.

Slika 12. Številne in raznovrstne publikacije Agencije Republike Slovenije za okolje prispevajo k boljšemu poznavanju konvencije CITES
 Figure 12. Numerous and diverse publications of the Environmental Agency of the Republic of Slovenia contribute to a better understanding of CITES.

Informacije o konvenciji CITES so dostopne in redno vzdrževane tudi na spletni strani agencije, preko posebnega elektronskega naslova (cites.arso@gov.si) in telefonske številke (01 280 40 01) pa je omogočeno posredovanje dodatnih informacij. Dosedanje izvajanje konvencije CITES v Republiki Sloveniji je bilo tudi predstavljeno na tiskovnih konferencah, z objavo številnih člankov, s televizijskimi prispevki ter različnimi predavanji za strokovno in širšo javnost. Steklena vitrina na Letališču Jožeta Pučnika, opremljena z deli in izdelki iz živali ali rastlin iz seznamov konvencije CITES, od leta 2002 opozarja potnike o predpisanih omejitvah pri nakupu tovrstnih osebkov. Pri posredovanju informacij javnosti je aktivna tudi Carinska uprava Republike Slovenije, ki organizira redne obiske osnovnošolcev na letališču, redno obvešča javnost o odkritih kršitvah konvencije ter ob različnih dogodkih organizira tematske razstave, na katerih predstavlja javnosti vlogo carine pri izvajanju konvencije CITES.

8. Zaključek

K vzpostavitvi učinkovitega sistema izvajanja konvencije CITES v Sloveniji je poleg projektne pristopa ter zavzetosti nekaterih javnih uslužbencev zagotovo pripomogla tudi podpora njihovih predstojnikov, s katero je bilo mogoče uresničiti načrte in doseči zastavljene cilje. Praktično vsakodnevno sodelovanje pristojnih služb in medsebojno obveščanje omogočata hiter pretok informacij in reševanje problemov, s katerimi se vsakodnevno soočamo, redno vzdrževanje javno dostopnih informacij in medijska podpora pa zagotavljata ustrezno ozaveščenost posameznika o problemu ogroženih živalskih in rastlinskih vrst ter posledicah nenadzorovanega trgovanja z njimi.

Glavni izziv, na katerega se bo potrebno osredotočiti pri izvajanju konvencije CITES v prihodnosti, je ponovna zagotovitev dejanskega vpogleda na slovenski trg z živalmi in rastlinami ogroženih vrst, ki ga je država v veliki meri izgubila s polnopravnim članstvom v EU, ter nad njim vzpostaviti še

učinkovitejši inšpekcijski nadzor. Potrebno bo tudi zagotoviti poostren nadzor nad internetnim oglaševanjem, ki postaja vse bolj uporabljen medij za trgovanje z živalmi in rastlinami ter njihovimi deli in izdelki iz njih. Občasne probleme pri izvajanju konvencije CITES, kot sta pomanjkanje prakse in nedorečena zakonodaja ali njeno nedosledno izvajanje, je tako kot v preteklih letih mogoče reševati z medsebojnim usklajevanjem in z nadaljevanjem rednega usposabljanja pristojnih služb. Posebno pozornost pa bo tudi v prihodnosti potrebno nameniti vzdrževanju visoke ravni, ki jo je država z različnimi aktivnostmi o konvenciji CITES dosegla na področju informiranja javnosti, saj smo predvsem posamezniki tisti, ki lahko z odgovornim ravnanjem prispevamo svoj delež k ohranjanju biotske raznovrstnosti na celotni Zemlji.

IZVLEČEK

V Republiki Sloveniji je 23. aprila 2010 minilo deset let od uveljavitve Konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami, znane kot konvencija CITES. V tem obdobju je Agencija Republike Slovenije za okolje kot pristojni upravni organ vzpostavila celovit sistem njenega izvajanja. Vanj je vključeno delo številnih služb, ki z medsebojnim sodelovanjem in izmenjavo informacij ter odgovornim in strokovnim pristopom pri reševanju problemov prispevajo k uspešnosti izvajanja tega mednarodnega sporazuma. V prispevku so predstavljena glavna področja in z njimi povezane aktivnosti Agencije Republike Slovenije za okolje, ki omogočajo in zagotavljajo nemoteno izvajanje konvencije CITES tudi v prihodnosti.

ABSTRACT

On 23 April 2010, ten years had passed since the implementation in the Republic of Slovenia of the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, known as CITES. During this period, the Environmental Agency of the Republic of Slovenia, as the competent Management Authority, has established a comprehensive system for its implementation. It includes the work of a number of services that contribute to the effectiveness of application of this international agreement, which is based on mutual cooperation and the exchange of information, as well as on a responsible and professional approach to problem solving. The contribution presents the main areas and related activities of the Environmental Agency of the Republic of Slovenia, which also facilitate and ensure uninterrupted implementation of CITES in the future.